

Seksualisering en de jeugd van tegenwoordig De media als zondebok?

Peter Nikken

Nederlands Jeugdinstituut, Utrecht

Samenvatting

De mogelijke invloed van seks in de media op jeugdigen is recentelijk niet alleen vaak onderwerp van discussie, maar staat tegenwoordig ook duidelijk op de wetenschappelijke agenda. In dit artikel wordt een zo volledig mogelijk overzicht gegeven van internationaal onderzoek uit de afgelopen twintig jaar naar de invloed van seks in de media op kinderen tot twaalf jaar of jongeren tot achttien jaar. Drie typen effecten zijn onderzocht: invloeden op emoties en verwachtingen, invloeden op permissieve houdingen en seksuele opvattingen en invloeden op seksueel gedrag. In het algemeen wijzen de uitkomsten van de studies erop dat de confrontatie met seksuele media door kinderen of jongeren op alle drie terreinen risico's met zich mee kan brengen. Het optreden van effecten hangt echter wel af van kenmerken van de jongeren zelf en van hun omgeving.

Mede naar aanleiding van een serie groepsverkrachtingen in Rotterdam door een aantal Antilliaanse pubers begin deze eeuw (van Leiden & Jacobs, 2006), is er de laatste jaren een levendig debat over de seksualisering van de samenleving in het algemeen en van de media in het bijzonder. In populaire publicaties en televisiedocumentaires laten eloquente schrijvers en sprekers geregeld hun licht schijnen op hoe erg de samenleving geseksualiseerd is (o.a. Tromp, 2007; Hilken, 2008). Bovendien betogen de criticasters dat de effecten van de media op steeds jongere leeftijd zichtbaar worden. Politici en beleidsmakers maken zich dan ook steeds meer zorgen dat de trend van seksualisering schadelijk is voor jongeren en wellicht ook kinderen (Dijsselbloem & van Dam, 2005; OCW, 2007).

Tot op heden ontbreekt een goed overzicht van de bevindingen uit onderzoek naar seksuele media en kinderen of jongeren. Aan het begin van deze eeuw schreven Malamuth en Impett (2001) in een overzichtstudie dat er te weinig onderzoek is om uitspraken te kunnen doen over de mogelijke schadelijkheid van seks in te-

levisieprogramma's of in films op kinderen jonger dan 18 jaar. Sindsdien zijn er wel meerdere publicaties verschenen over mediaseks en jeugdigen. Nieuwere overzichtstudies (Brown, Steele & Walsh-Childers, 2002; Gunter, 2002; Ward, 2003; Escobar-Chaves et al., 2005) wijzen dan ook wel op een mogelijke invloed van mediaseks op jongeren. Hierbij zijn echter ten minste twee zaken problematisch. In de eerste plaats zijn deze nieuwere overzichtstudies al weer minstens vijf jaar oud en zijn er juist in die jaren veel studies verschenen. Daarnaast hebben de in de reviews van Brown et al. (2002), Gunter (2002) en Ward (2003) aangehaalde studies betrekking op allerlei leeftijdsgroepen, waaronder ook studenten en jong volwassenen. Om een gefundeerde uitspraak te kunnen doen over de mogelijke invloed van seks in de media op kinderen jonger dan twaalf jaar of jongeren jonger dan achttien jaar is een geactualiseerd overzicht nodig waarin ook de meer recente studies naar seks in de media en de mogelijke invloed ervan op deze leeftijdsgroepen zijn opgenomen.

In dit artikel bespreek ik ruim veertig studies over seks in de media en de mogelijke invloed ervan op kinderen en jongeren uit de afgelopen twintig jaar. Deze studies zijn hoofdzakelijk verzameld via Psychinfo, MedLine, Social SciSearch en ScienceDaily. Als trefwoorden zijn gebruikt: mediagenre aanduidingen, leeftijdsaanduidingen en termen die van doen hebben met seksualiteit en seksualisering. Daarnaast is ge-

bruik gemaakt van literatuur die al voorhanden was bij het Nederlands Jeugdinstituut. Tot slot zijn enkele studies via de sneeuwbal methode gevonden, namelijk via literatuurverwijzingen in reeds gevonden artikelen.

Bij de bespreking van de mogelijke invloeden kijk ik achtereenvolgens naar effecten op emoties, houdingen en op gedrag. Alvorens deze media-effecten op jeugdigen te behandelen, ga ik eerst in op hoe de media kinderen of jongeren kunnen beïnvloeden.

Hoe de media jongeren kunnen beïnvloeden

Als kinderen of jongeren al door de media beïnvloed worden, moeten zij ten eerste contact hebben met de media. Aan die voorwaarde voldoen kinderen en jongeren zonder problemen. Gemiddeld zitten kinderen zo'n drie uur per dag achter een beeldscherm (televisie of computer) en dat loopt op tot bijna vijf uur per dag voor jongeren van 18 jaar (SPOTtime, 2008). Daarnaast maken ze gemiddeld per dag nog eens een half uur vrij voor het offline spelen van videogames of het lezen van tijdschriften. Nederlandse jongeren verschillen in dat opzicht nog maar weinig van hun Amerikaanse leeftijdgenoten, die gemiddeld zes en een half uur media per dag consumeren (Roberts, Foehr, Rideout & Brodie, 2005).

Voor een mogelijke beïnvloeding moeten de media in de tweede plaats ook een bepaald beeld van seksualiteit geven om het gedrag en denkbeelden van jongeren in een bepaalde richting te kunnen sturen. Blijkens vele inhoudsanalyses, vooral Amerikaanse en Britse, wordt ook aan die voorwaarde voldaan (Cumberbatch, Gauntlett & Littlejohns, 2003; Kunkel, Eyal, Finnerty et al., 2005). Zo is het een feit dat de media tegenwoordig meer dan voorheen in woord en beeld aandacht schenken aan seksualiteit, relatievorming en uiterlijk. In dit soort studies tellen de onderzoekers de hoeveelheid scènes waarin intiem gedrag van een of meerdere personen te zien is, of waarin daarover wordt gesproken. Zulk intiem gedrag is bijvoorbeeld vrijen, innig omhelzen, gepassioneerd kussen, sensueel aanraken, impliciet of expliciet getoonde geslachtsgemeenschap, aanranding en verkrachting. Daarnaast worden ook zaken als prostitutie, striptease en vulgair taalgebruik meegeteld als seksueel getinte uitingen.

Volgens de inhoudsanalyses komt seksualiteit op televisie het meest voor in het aanbod voor jongeren en op prime-time, dus tussen zeven en tien uur 's avonds. Het gaat dan vooral om dramaserie's, soaps, (bioscoop)films, reclames en diverse talkshows en reality-programma's. De aandacht voor seksualiteit en alles wat daarmee samenhangt, is op televisie overi-

gens nog wel tamelijk kuis. Overdag en in de vooravond wordt vooral over seksualiteit gesproken. Beelden van seksuele handelingen zijn vooral impliciet. Anders dan de berichtgeving in de media en populaire boeken (Hilkens, 2008) ons doen geloven, komen expliciet erotische of pornografische uitingen relatief weinig voor in het televisieaanbod. Indien dat wel gebeurt is dat alleen laat op de avond. Ook in games komt seksualiteit voor en dat kan expliciete hard core seks zijn in 18+ games. Als seks in games aanwezig is, is het echter vaker in een lichtere vorm als sexy gedrag en uiterlijk, of als puberachtig voyeurisme in casual games (Brathwaite, 2007).

Naast het feit dat al dan niet geïmpliceerde seksualiteit geregeld te zien is in de media, is die aandacht volgens de inhoudsanalyses ook sterk vertekend (Donnerstein & Smith, 2001; Malamuth & Impett, 2001; Brathwaite, 2007). Vrouwen zijn in de meeste televisiegenres en in vrijwel alle videogamegenres in beeld ondervertegenwoordigd en vervullen vaker dan mannen een onderdanige, gewillige, sexy rol. Bovendien wordt daarbij veel nadruk gelegd op het belang van een attractief, slank en jong voorkomen (APA, 2007; Jansz & Martis, 2007; Dill & Thill, 2007). De dominerende rol van mannen in de media komt ook tot uiting in de wijze waarop zij regelmatig ongestraft denigrerende seksuele woordspelingen kunnen maken (Ward, 1995; Kunkel et al., 2005). Verder wordt seksualiteit veelvuldig voorgesteld als een activiteit zonder negatieve consequenties zoals ongeplande zwangerschappen of soa's (Aubrey, 2004) en als iets dat vooral door jonge, single mensen wordt gebezigd en dat vooral succesvol, altijd genotschepend en zonder (emotionele) belemmeringen uit te voeren is (Kunkel et al., 2005). Verder is het beeld van seks in de entertainment media sterk gericht op heteroseksualiteit (Huntemann & Morgan, 2001; Fisher, Hill, Grube & Gruber, 2007). Analyses van het voorkomen van seks op het internet schatten dat circa 10 procent van alle webpagina's erotiek en porno als onderwerp heeft (Peter & Valkenburg, 2006a). Daarbinnen is een ruime variatie aan inhouden voorhanden, welke ook in grote getale door jongeren worden benut.

In de meeste studies naar de mogelijke effecten van seks in de media op het gedrag en denken van jongeren wordt de beïnvloeding verklaard via cultivatie-processen of via sociaal leren. Volgens de cultivatietheorie (Gerbner, Gross, Morgan, Signorielli & Shanahan, 2002) zorgt een dagelijks dieet van "standaard" beelden ervoor dat de frequente mediagebruiker die norm overneemt en op de eigen werkelijkheid gaat projecteren. Jongeren die veel media consumeren gaan volgens de

cultivatietheorie dus denken dat alle mensen aan seks doen en dat ook al op jonge leeftijd doen, omdat de media dat beeld veelvuldig propageren. Volgens de sociale leertheorie (Bandura, 1978) wordt het denken en het gedrag van jongeren ook beïnvloed door het voorbeeld dat de media geven. Dat gebeurt dan echter meer als een directe vorm van spiegeling aan relevante rolmodellen. Seksuele gedragingen of houdingen die jongeren in de media tegenkomen, hen aanspreken en die door de media als positief of lonend worden voorgesteld, zijn volgens de theorie leerzaam en hebben een grote kans om overgenomen te worden.

In reactie op de gangbare communicatietheorieën houden onderzoekers er tegenwoordig steeds meer rekening mee dat kinderen en jongeren geen passieve mediagebruikers zijn die de mediavoorbeelden over zich heen laten komen. In plaats daarvan zijn het actieve gebruikers die zelf bewuste keuzes maken voor wat ze willen zien. Kinderen brengen bij de confrontatie met seksualiteit in de media hun eigen kennis en ervaringen in, alsook hun eigen emoties en affecties. Wanneer zij vervolgens bewust of onbewust in navolging van het geziene reageren, leidt dat tot reacties van de omgeving zoals ouders en leeftijdgenoten. Op basis van die reacties beklijft dan wat een kind van de media heeft overgenomen en dat bepaalt dan weer of een jongere in het vervolg opnieuw interesse heeft voor de geseksualiseerde beelden. Dit circulaire Media Practice Model (Steele, 1999; Carnagey & Anderson, 2003) kan zowel korte als lange termijneffecten verklaren en maakt duidelijk hoeveel extra factoren een rol spelen bij de mogelijke media-invloed.

Effecten op verwachtingen en gevoelens

De zorgen over de confrontatie van jeugdigen met seks in de media hebben betrekking op diverse invloeden. In de eerste plaats wordt verondersteld dat vooral jongere kinderen zich onprettig kunnen voelen bij het aanschouwen van beelden van naakt en seks of zelfs romantiek, omdat zij die beelden nog niet goed kunnen plaatsen (Huntemann & Morgan, 2001; Gunter, 2002; Ward, 2003). Kwalitatief onderzoek van Sheldon, Ramsay en Loncar (1995) en van Cantor, Mares en Hyde (2003) ondersteunt deze aanname; kinderen jonger dan twaalf jaar hebben vaak een afkeer van seksbeelden en vinden het vervelend om daarmee geconfronteerd te worden.

Naast deze directe emotionele effecten zijn er ook aanwijzingen dat het ideaalbeeld van mannen en vrouwen in de media bij kinderen tot een lager zelfbeeld kan leiden, omdat zij zich niet kunnen meten aan de media. Meerdere kwalitatieve studies, surveys en lon-

gitudinale studies waarin kinderen al vanaf vijf jaar oud zijn ondervraagd, wijzen erop dat zowel jongens als meisjes bewust nadenken over hun uiterlijk, mediavoorbeelden gebruiken als spiegel en naarmate zij zulke beelden vaker zien ook minder tevreden zijn over hun uiterlijk (o.a. Polce-Lynch, Myers, Kliewer & Kilmartin, 2001; Murnen, Smolak, Mills & Good, 2003; Jung & Peterson, 2007). Met name bij meisjes hangt het denken over gedrag en uiterlijk in sterke mate samen met het kijken naar rolmodellen. Dat de media inderdaad de oorzaak kunnen zijn blijkt uit een studie van Dohnt en Tiggemann (2006). Basisschool meisjes die veel televisie kijken zijn een jaar later meer ontevreden over hun eigen uiterlijk dan meisjes die minder kijken. Of het veranderde zelfbeeld van kinderen onder de twaalf jaar ook een rol speelt voor het wel of niet aangaan van verkering of een seksuele relatie op latere leeftijd is echter onbekend.

Uit onderzoek is bekend dat jongeren van het middelbaar onderwijs de geseksualiseerde media regelmatig gebruiken als aanleiding voor hun gevoelens en seksuele fantasieën (Eggermont, 2005; Nikken, 2007). Een oude, maar niet perse verouderde correlatieve studie (Baran, 1976) heeft bovendien aangetoond dat het seksuele zelfbeeld van pubers samenhangt met wat de kinderen in de media zien. Pubers die meer televisie kijken en een optimistisch beeld hebben van seks op televisie, hebben een lager zelfbeeld en vinden hun eigen seksuele prestaties minder goed. Meer recent surveyonderzoek (Tiggemann, 2005; Shroff & Thompson, 2006; de Graaf et al., 2008) toont vergelijkbare verbanden. Zo neigen middelbare scholieren die veel geseksualiseerde media consumeren, en dan vooral pubermeisjes, er naar om zichzelf te vergelijken met de rolmodellen in die media. Bovendien ambiëren de veelkijkende jongeren het schoonheidsideaal meer en rapporteren zij meer onvrede over het eigen lichaam dan jongeren die de media minder vaak gebruiken. Ontevreden jongeren zijn op hun beurt seksueel weer minder ambitieus (Tiggemann, 2005). Dat de media niet alleen samenhangen met, maar ook aan het lage zelfbeeld ten grondslag kunnen liggen, blijkt uit experimenteel en longitudinaal onderzoek onder oudere leeftijdsgroepen, meestal studenten (Tiggemann & Slater, 2003; Taylor, 2005; Aubrey, 2006). Deze onderzoekers rapporteren dat studenten na het bekijken van geseksualiseerde media zichzelf minder aantrekkelijk vinden en dat ze verwachten dat leeftijdgenoten al meer aan seks doen dan zij. Deze effecten treden echter niet vanzelf op, maar zijn afhankelijk van hoe de studenten de media percipiëren. Studenten, en dan vooral vrouwelijke, die meer vergelijkingen tussen de media

Tabel 1. Studies naar het bekijken van geseksualiseerde media en opvattingen bij kinderen tot achttien jaar

Studie	Steekproef	Doel(en) van de studie	Type ^a	Belangrijkste resultaten
Gresson & Williams, 1987	64 jongeren 13 en 16 jaar, vooral blank, stads	Effect op attitudes over typisch jongerengedrag (risico vs. gezond) na het zien van sensuele of algemene clips	1	Na het zien van beide typen clips meer acceptatie van seks voor het huwelijk dan voor het zien van de clips
Bryant & Rockwell, 1994-I, II, III	jongens en meisjes, 13 en 14 jaar, n = drie keer > 200	Effect op acceptatie van seksueel geweldadig gedrag van 15 uur tv met: a) seksueel actieve ongetrouwden, b) actieve getrouwden, of c) niet seksueel actieve personen	1	Studie I: na vijf keer 3 uur ongetrouwde seksueel actieve personen wordt overspel of voorhuwelijks seks minder erg gevonden en is er minder compassie met een slachtoffer van overspel. Studie II, III: toevoeging van variabelen als kritisch kijkgedrag, open communicatie met ouders en duidelijk normensysteem in het gezin vervaagt het media-effect
Strouse, Goodwin & Roscoe, 1994	458 jongeren 11-16 jaar, vooral blank	Relatie van muziekclips en achtergrondkenmerken met houding over ongewenste intimiteiten	2	Acceptatie van ongewenste intimiteiten gaat samen met veel clips zien, praten met peers over media en zien van 16+ producties; bij meisjes ook samenhang met een gebrek aan regels over tv kijken
Johnson, Jackson & Gatto, 1995	46 'zwarte' jongens, 11-16 jaar	Invloed van het zien van wel of niet-geweldadige sexy rap clips of geen clips op geweldattitude	1	Geweldadige clips leiden tot meer acceptatie van geweldgebruik dan controle of niet-geweldadige clips
Strouse, Buerkel-Rothfuss & Long, 1995	214 adolescenten, 13-18 jaar, vooral blank	Samenhang tussen familie-omgeving, muziekzendergebruik en seks voor het huwelijk	2	Jongeren die het thuis niet naar hun zin hebben en veel muziek zien hebben een liberale seks opvatting
Wingood et al., 2001	522 Afro-Amerikaanse meisjes (14-18 jaar)	Samenhang tussen het zien van X-rated (18+) films en de mening over voorbehoedsmiddelen	2	Meisjes die vaker seksfilms zien staan minder positief tegenover het gebruik van voorbehoedsmiddelen
Schultz & Kalma, 2003	46 jongens en 60 meisjes van 16 – 18 jaar	Samenhang tussen kijken naar soaps en programma's met bloot en onveilig willen vrijen	2	Meisjes die veel naar soaps kijken zijn meer willig; het zien van programma's met bloot hangt niet samen met bereidheid zonder condoom te vrijen
Rivadeneira & Ward, 2005	186 Latino jongeren (gem. 16, 3 jaar)	Verband tussen het bekijken van Engels- en Spaanstalige tv met opvattingen over gender	2	Meer kijken naar tv gaat bij meisjes samen met meer traditionele opvattingen over vrouwenrol; na controle voor culturele identiteit vooral bij Engelse talkshows en Spaanse prime time programma's en als meisjes het geziene realistisch achten
Ward, Hansbrough & Walker, 2005	152 'zwarte' high-school studenten, vooral meisjes	1) Verband tussen kijkmenu en houding over mannen en vrouwen; 2) Effect van wel- of niet-stereotiepe clips; 3) Welke jongeren	1 en 2	1-veelkijkers (vooral clips/muziek) hebben meer stereotiepe opvattingen 2-stereotiepe clips leiden tot meer stereotiepe verwachtingen van uiterlijk/gedrag mannen en vrouwen 3-verbanden het sterkst bij mannelijke muziekiefhebbers en jongere studenten
Eggermont, 2005	2127 leerlingen van 12 en 15 jaar	Verband van tv kijken met 1) attitudes over rol van mannen 2) eigen sekservaring	2	1-jongens die vaker actieseries en soaps zien en meisjes die meer actieseries zien denken meer stereotiep 2-verband met tv kijken is sterker bij meer seksueel ervaren tieners
Brown, Tucker Halpern & L'Engle, 2005	471 meisjes (12-15 jaar), blank en Afro-Amerikaans	Samenhang tussen ontwikkeling pubertijd en a) interesse in, b) confrontatie met, en c) perceptie van seksueel getinte media-inhouden	2	Vroeg menstruerende meisjes: 1-zijn meer geïnteresseerd in sexy inhoud (tv, film, bladen en muziek) 2-zien meer sexy inhoud (vooral jongere en 'zwarte' meisjes) 3-vinden vaker dat de media seks op hun leeftijd goedkeurt

Ward & Friedman, 2006-I	244 leerlingen (14-18 jaar), vooral blank	1) Effect van 3 typen clips op perceptie op seksualiteit 2) Verband algemeen kijkgedrag met perceptie op seksualiteit	1 en 2	1-Na lustobject clips zien leerlingen vrouwen meer als seksobject en zijn er meer stereotiepe man/vrouw opvattingen 2- a) Sexy-prime-time kijkers vinden seks meer voor recreatie; b) talkshow kijkers hebben meer stereotiepe man/vrouw beeld; c) tv-als-vriend kijkers meer, en tv-als-fun kijkers minder recreatieve seks, mannen seksbeest en vrouwen lustobject; d) identificeerders meer vrouw lustobject
Hawk et al., 2006	2184 leerlingen (12-17 jaar)	Samenhang tussen gebruik seksmedia en ideeën over seks buiten huwelijk en rolopvattingen	2	Jongeren die meer seks in de media consumeren zijn meer tolerant over seks voor het huwelijk, vooral meisjes; Rolopvattingen en mediagebruik hangen niet samen
Peter & Valkenburg, 2006a	471 jongeren (13-18 jaar)	Samenhang tussen confrontatie met seks op internet en ideeën over seks om de seks	2	Jongeren die meer seks op internet zien, vinden deze beelden meer realistisch en die jongeren vinden seks om de seks meer acceptabel; dit geldt vooral voor jongens
Peter & Valkenburg, 2007	745 jongeren (13-18 jaar), internetsample	Samenhang tussen confrontatie met seks op internet en ideeën over vrouwen als lustobject	2	Hoe meer en hoe explicietere beelden jongeren zien, des te meer stereotiepe ideeën over vrouwen zij huldigen. Dat geldt voor jongens en meisjes
Kaestle et al., 2007	904 jongeren (12-18 jaar)	Samenhang tussen kijken naar videoclips en worstelshows en afwijzing ongewenste intimiteit	2	Jongens die vaker kijken naar videoclips en naar programma's met entertainment worstelen, vinden gedwongen seks meer acceptabel; bij meisjes geen verband
Nikken, 2007	601 leerlingen (12-17 jaar)	Samenhang tussen kijken naar MTV/TMF en internetten en permissieve seksopvattingen	2	Jongeren die minder mediaopvoeding krijgen, meisjes die meer naar muziekclips kijken, en jongens die vaker door vrienden onder druk gezet worden tot discutabele media hebben meer liberale opvattingen
De Graaf et al., 2008	1194 jongeren (12-17 jaar) en hun ouder via internet	Samenhang tussen zien van tv-genres, tijdschriften en websites en controversiële seksattitude	2	Meisjes die meer erotiek of porno en sensatieprogramma's consumeren vinden controversiële seks (ongewenste intimiteit, gedwongen seks, cyberseks) meer acceptabel
Beentjes et al., 2008	384 leerlingen (13-18 jaar)	Samenhang tussen kijken naar en praten over muziekclips en opvattingen over gender en seksueel gedrag	2	Jongeren die meer clips zien en die clips meer realistisch vinden huldigen meer stereotiepe ideeën over mannen en vrouwen; Blootstelling aan clips hangt niet samen met ideeën over vrijblijvende seksuele relaties
Ter Bogt, 2008	Bijna 500 leerlingen (13-16 jaar)	Effect van sexy of neutrale videoclips op 1) acceptatie permissieve seks; 2) belang van sexy uiterlijk meisjes; 3) belang sexy uiterlijk jongens	1 en 2	Na het zien van sexy clips vinden jongeren promiscue gedrag meer acceptabel en hechten ze meer belang aan een sexy uiterlijk voor meisjes; na het zien van neutrale clips juist minder; meisjes die meer clips, soaps en romantische films zien en jongens die meer sport en erotiek bekijken zijn sterker overtuigd van alle opvattingen
Rivadeneira & Lebo, 2008	187 jongeren (13-16 jaar)	Samenhang tussen tv kijken en opvattingen over jongens- en meisjesrollen bij een afspraak	2	Meer romantische reality-tv zien gaat samen met meer stereotiepe opvattingen en niet-romantisch drama kijken met minder stereotiepe ideeën; jongeren die tv realistisch vinden hebben ook minder stereotiepe opvattingen

Noot: ^aStudietype: 1 is experimenteel, 2 is cross-sectioneel.

en zichzelf maken en die de getoonde beelden meer realistisch of relevant vinden blijken het meest ontvankelijk voor de effecten op hun verwachtingen en hun seksuele zelfbeeld.

Effecten op permissieve houding en opvattingen

Een tweede zorg over de geseksualiseerde media is dat deze onterechte verwachtingen over seks en relatievorming bij kinderen of jongeren creëren. Het zien van prachtige, succesvolle, jeugdige personen op televisie die zich overgeven aan wellustige seksuele activiteiten, liefst in extreme vorm, zou jongeren het idee kunnen geven dat dat de norm is voor seksueel gedrag (APA, 2007). Bovendien zou de confrontatie van kinderen of jongeren met het vertekende beeld van seks in de media ook bij kunnen dragen aan grensoverschrijdend en denigrerend denken (Gunter, 2002; Ward, 2003).

Tabel 1 geeft een overzicht van 21 sinds de jaren negentig verschenen studies waarin bij kinderen tot en met achttien jaar is vastgesteld hoe hun mediagedrag samenhangt met opvattingen over seksualiteit. Uit de tabel kan als eerste worden opgemaakt dat er geen onderzoek is verricht naar kinderen jonger dan twaalf jaar. In alle studies over seksuele opvattingen zijn alleen pubers en jonge adolescenten onderzocht. Daarnaast blijkt dat er drie typen opvattingen zijn bestudeerd. Een klein deel van de studies heeft gekeken naar verbanden met gewelddadige of gedwongen grensoverschrijdende seksualiteit (Strouse et al., 1994; Johnson, Jackson & Gatto, 1995; Kaestle, Tucker Halpern & Brown, 2007; de Graaf et al., 2008). In de andere studies is in gelijke mate aandacht besteed aan opvattingen over rollen die mannen en vrouwen horen in te nemen en opvattingen over acceptabel niet-gewelddadig seksueel gedrag. Tot slot valt op dat bijna alle studies gekeken hebben naar de mogelijke invloed van televisie. De mogelijke invloed van internet op de opvattingen van jongeren over seks is nog maar mondjesmaat onderzocht.

De vier studies naar de ideeën van jongeren over ongewenste intimiteit wijzen erop dat er een samenhang is tussen het vaker zien van geseksualiseerde media en de acceptatie van seks onder dwang. Zowel jongens als meisjes lopen een risico, terwijl het ontbreken van mediaopvoeding door de ouders en de invloed van leeftijdgenoten de effecten ook kunnen mediëren. Het experimentele onderzoek naar het effect van gewelddadige seks in de media is alleen bij jongens uitgevoerd. De uitkomsten hiervan zijn wel in overeenstemming met onderzoek bij jong volwassenen (Linz, Donnerstein & Penrod, 1988). Na het regelmatig zien van seksueel geweld vinden mannelijke adolescenten

(studenten van circa 18 tot 25 jaar) dit minder ernstig, reageren ze steeds minder angstig en leven ze minder met de slachtoffers mee. Zo'n afname van empathie voor slachtoffers van seksueel gedrag vonden Bryant & Rockwell (1994) overigens ook in hun experiment waarbij jongeren van dertien en veertien jaar een oordeel velden over buitenechtelijke seks.

In een recent effectonderzoek met films en televisieprogramma's is bij oudere respondenten (studenten) gevonden dat wanneer zij seksueel getinte beelden te zien kregen ze een meer tolerante houding over seks buiten of voor het huwelijk en over promiscuïteit ontwikkelden, dan wanneer zij vergelijkbare neutrale beelden zagen (Brown, Tucker Halpern & L'Engle, 2005). Ter Bogt (2008) en Bryant en Rockwell (1994) zijn de enige onderzoekers die dit effect ook bij jongeren experimenteel hebben onderzocht. De rest van de verrichte studies op dit terrein zijn correlatief van aard. Uit het overzicht van Tabel 1 blijkt echter dat beide typen studies erop wijzen dat jongeren die geseksualiseerde media bekijken eerder van mening zijn dat het geaccepteerd is om seks te hebben op jongere leeftijd, voor of buiten het huwelijk, met meerdere verschillende partners of zonder condoom. Een permissieve houding ten aanzien van seksualiteit lijkt dus gestimuleerd te kunnen worden door de media. Uit de studies komt echter ook naar voren dat zo'n invloed niet voor alle mediagenres en bij alle jongeren op gaat. Beentjes, Konig en Krzeszewski (2008) vonden helemaal geen invloed op de seksuele opvattingen, terwijl uit de andere correlatieve onderzoeken naar voren komt dat het verband vooral lijkt te gelden voor jongeren die meer geïnteresseerd zijn in seksuele media, daar meer in opgaan, meer door hun vrienden gestuurd worden en die minder mediaopvoeding van hun ouders krijgen. Meisjes komen daarenboven in het overzicht iets vaker voor als kwetsbare groep dan jongens, maar dat wil niet zeggen dat jongens geen risico lopen. Van de televisieprogramma's lijkt de meeste invloed uit te gaan van het geseksualiseerde aanbod, zoals sexy clips, soaps, romantische films, erotiek en porno of sensationele programma's waar een liberale seksattitude centraal staat.

Dat jongeren meer stereotype opvattingen gaan huldigen over mannen als dominante sekspartners en vrouwen als lustobject door het zien van geseksualiseerde media, blijkt zoals Tabel 1 aangeeft, zowel uit de correlatieve als uit de experimentele studies op dit vlak (o.a. Rivadeneyra & Ward, 2005; Eggermont, 2005; Ward & Friedman, 2006; Peter & Valkenburg, 2007; Beentjes, Konig & Krzeszewski, 2008; Ter Bogt, 2008). Ook hier is gevonden dat bepaalde jongeren, in

Tabel 2. Studies naar het bekijken van geseksualiseerde media en seksueel gedrag bij kinderen tot achttien jaar

Studie	Steekproef	Doel(en) van de studie	Type ^a	Belangrijkste resultaten
Peterson, Moore & Furstenberg, 1991	1423 jongeren (11 en 15 jaar) van 2301 jongeren drie jaar eerder. Data via ouders	Relatie van tv kijken in 1977 met sekservaringen in 1981	3	1-Geen algemene relatie gevonden 2-meisjes die weinig met ouders over tv spraken hebben meer seks; jongens die meer alleen keken en zonder tv regels hebben meer seks
Strouse, Buerkel-Rothfuss & Long, 1995	214 adolescenten, 13-18 jaar, vooral blank	Samenhang tussen familiekenmerken, muziekzendergebruik en seks voor het huwelijk	2	Jongeren die het thuis niet naar hun zin hebben en veel muziek zien hebben meer eigen ervaring met seks
Wingood et al., 2001	522 Afro-Amerikaanse meisjes (14-18 jaar)	Samenhang tussen het zien van X-rated (18+) films en het gebruik van voorbehoedsmiddelen	2	Meisjes die vaker seksfilms zien zijn seksueel meer actief, met meer partners, gebruiken minder vaak voorbehoedsmiddelen en hebben meer ervaring met soa's
Collins et al., 2004	1792 jongeren van 12-17 jaar	Samenhang tussen seks kijken en gemeenschap en andere sekservaringen na 1 jaar	3	Seks op tv zien voorspelt het hebben van gemeenschap en seks, los van (remmende) voorspellers: extreme sekskijkers zijn 2-3 jaar vooruit in hun seksuele ervaring; het zien van de risico's van seks vertraagt seksgedrag van Afro-Amerikaanse jongeren
Eggermont, 2005	2127 jongeren van 12 en 15 jaar	Verband tussen tv kijken en ervaring met seks	2	Jongeren die kijken om te leren over relaties en zich door tv laten inspireren in sekstantasiën hebben meer sekservaring
Martino et al., 2005	1292 jongeren, 12-17 en 1 jaar later, Afro-American, Latino en blanken	Rol van leeftijdgenoten, negatieve seks ervaringen en zelfredzaamheid bij het verband tussen zien van seks op tv en het beginnen met seks	3	Direct effect van mediaseks op seksueel gedrag jaar later bestaat, maar wordt verklaard door sociaal-cognitieve mediatoeren; meer kijken gaat samen met: -meer zelfredzaamheid (niet Hispanics), -acceptatie normen peers, en -minder negatieve ervaringen, die gaan alle drie samen met meer seks 1 jaar later bij alle jongeren
Pardun, L'Engle & Brown, 2005	1074 jongeren 12-15 jaar	Verband hoeveelheid seks die jongeren in 4 typen media zien met licht, zwaar en gepland seksgedrag	2	Filmkijkers en CD luisteraars hebben meer lichte sekservaring; magazinelezers hebben meer lichte en zware sekservaring; meer gebruik van alle media (ook tv) gaat samen met meer seksuums
Brown et al., 2006	1017 jongeren, op 12-14 jarige en 14-16 jarige leeftijd	Verband tussen zien van seks in 4 typen media en hun seksueel gedrag twee jaar later	3	Jongeren die meer seksuele inhouden in tv, films, muziek en bladen zien (en vooral blanke kinderen) doen later vaker aan seks, ook na diverse controlevariabelen
L'Engle, Brown & Kenneavy, 2006	1011 jongeren 12-15 jaar	Verband tussen zien van seks in de media en seksgedrag, t.o.v. ouders, religie, school en peers	2	Meer mediaseks en idee dat media seks o.k. is gaat samen met meer seksintentie en meer lichte en zware sekservaring; bijdrages significant na ouders en peers
Peter & Valkenburg, 2006b	745 jongeren (13-18 jaar)	Samenhang van het bekijken van porno op internet met seksuele ervaring en persoonskenmerken	2	Jongens die meer naar porno kijken hebben niet meer seksuele ervaring, maar meisjes die meer seksuele ervaring hebben kijken wel minder naar porno
Ashby et al., 2006	4808 jongeren jonger dan 16 jaar en maagd	Samenhang tussen tv kijken en voor het eerst geslachtsgemeenschap 1 jaar later	3	Als jongeren meer dan twee uur per dag kijken hebben ze 1 jaar later vaker voor het eerst seks; vooral jongeren waarbij de ouders seks afkeuren en er weinig regels voor mediagedrag zijn

Ward & Friedman, 2006 ¹	244 leerlingen van 14-18 jaar, vooral blank	Verband algemeen kijkgedrag met seksuele ervaring	2	Meer kijken naar clips en talkshows en meer identificatie met tv gaat samen met meer seksuering, bovenop leeftijd en geslacht; kijkmotieven spelen geen rol
Hawk et al., 2006	2184 leerlingen (12-17 jaar)	Samenhang tussen eerdere ervaring met seks en gebruik van seksmedia	2	Noch voor jongens, noch voor meisjes hangt ervaring met geslachtsgemeenschap samen met het kijkgedrag naar seksuele media
Nikken, 2007	601 leerlingen (12-17 jaar)	Samenhang tussen kijken naar MTV/TMF en internetten en seksueel gedrag	2	Jongens die meer videoclips zien en meer internetten hebben meer gevorderde ervaring met seks; Meisjes die meer internetten, minder mediaopvoeding krijgen en minder onder druk staan van vrienden hebben meer seksuering
Peterson et al., 2007	522 Afro-Amerikaanse meisjes leerlingen, 14-18 jaar	Samenhang tussen sexy rap videoclips zien, deze als geseksualiseerd zien en risicogedrag en zelfbeeld	2	Zware kijkers hebben meer stereotiep beeld van clips; Meisjes die meer seksualisering zien, drinken meer, gebruiken meer drugs, hebben meer sekspartners en minder hoog beeld van zichzelf
Bersamin et al., 2008	1012 jongeren die bij de start 12-16 jaar en nog maagd waren	Voorspelling van seksueel gedrag van jongeren door algemene, media- en seksopvoeding	3	Starten van seksueel gedrag wordt voorspeld door leeftijd, minder ouderlijk toezicht, meer seksgesprekken en minder afkeuring van seks door de ouders en door meer autonoom kijkgedrag.
Chandra et al., 2008	Bijna 700 jongeren (van start 12-16 jaar en nog maagd waren) met seksuering	Samenhang tussen seksueel tv-aanbod en tienerzwangerschappen drie jaar later	3	Jongeren die bij aanvang meer seksuele beelden op tv zien hebben een twee keer zo grote kans op zwanger worden in de drie jaar erna; gecontroleerd voor diverse variabelen
De Graaf et al., 2008	1194 jongeren (12-17 jaar) en hun ouder via internet	Samenhang tussen gebruik van tv-genres, tijdschriften en websites en ervaring met (controversiële) seks	2	Jongeren die meer erotische of porno consumeren zijn verder vooruit met seksueel gedrag; en hebben meer ervaring met controversiële seks (gedwongen seks, cyberseks); met andere mediagenres geen verband
Rivadeneira & Lebo, 2008	139 jongeren (13-16 jaar)	Samenhang tussen tv kijken en leeftijd van eerste afspraak en aantal relaties	2	Jongeren die meer tv kijken en meer soaps kijken beginnen op jongere leeftijd aan relatievorming en hebben meer partners gehad; Kijkers van niet-romantisch drama hebben ook meer partners
Primack et al., 2009	711 Afro-Amerikaanse jongeren (13-18 jaar)	Samenhang tussen confrontatie met seksueel denigrerende videoclips en seksuele ervaring	2	Jongeren die meer seksueel denigrerende getinte clips bekijken hebben meer ervaring met geslachtsgemeenschap en met andere vormen van seks

Noot: ¹Studietype: 1 is experimenteel, 2 is cross-sectioneel, 3 is longitudinaal.

het bijzonder kinderen die het media-aanbod realistisch of relevant achten, sterker van mening zijn dat mannen en vrouwen stereotiepe rollen, zoals een sexy uiterlijk of dominant gedrag in relaties, horen in te nemen.

Gedragseffecten van geseksualiseerde media

Een laatste zorg, tot slot, is dat kinderen en jongeren door het zien van seks in de media gestimuleerd worden om zelf ook al op jeugdige leeftijd te beginnen aan seks. In sommige landen is dat op zich al problematisch, maar de wezenlijke zorg is vooral dat jongeren daardoor onveilige seks hebben met meer kans op onbedoelde zwangerschappen en soa's. Vooral in Amerika en Engeland is het aantal tienerzwangerschappen relatief hoog en de media worden als een belangrijke bijdragende factor gezien (Gunter, 2002).

Tabel 2 geeft een overzicht van 20 studies van de afgelopen twee decennia waarin is gekeken naar een mogelijke invloed van geseksualiseerde media op het seksueel gedrag van jeugdigen. Net als bij het onderzoek naar opvattingen zijn nagenoeg alle studies gericht op jongeren vanaf minstens 12 jaar. Alleen in de studie van Peterson en collega's uit 1991 is gekeken naar de mogelijke invloed van het mediagedrag op jongere leeftijd. Deze onderzoekers konden geen directe relatie vaststellen tussen het kijkgedrag in de kindertijd op 7- en 11-jarige leeftijd en seksuele ervaring drie jaar later. Wanneer het ontbreken van de mediaopvoeding door ouders meegenomen werd bleken er wel aanwijzingen dat kinderen die meer vrijheid in hun mediagedrag hadden later ook meer seks hadden. Of de media de oorzaak waren van dit effect of dat het aan de opvoedingstijl van de ouders te wijten was is door de gekozen onderzoeksmethode echter niet vast te stellen.

Bij pubers en jonge adolescenten is in vrijwel alle surveys vastgesteld dat jongeren die vaker naar mediaproducties met (onschuldige) seks kijken meer de wens hebben om seksueel actief te zijn, ook meer seks hebben, meer partners hebben en op jongere leeftijd hun eerste seksuele ervaring hebben. Deze correlatieve verbanden worden bevestigd in diverse longitudinale studies onder jongeren van circa 12 tot 18 jaar, waarin het mediagedrag van de jongeren in verband is gebracht met hun seksuele gedrag enkele jaren later. De longitudinale studies wijzen er, na controles voor diverse demografische kenmerken en andere verklarende factoren, bijna steevast op dat jongeren die rond hun twaalfde al veelvuldig naar geseksualiseerde mediabeelden kijken vervolgens meer seksuele ervaringen hebben en daar gemiddeld ook vroeger mee be-

ginnen dan kinderen die zich op jonge leeftijd niet interesseren voor seks in de media. Volgens Collins, Elliot, Berry et al. (2004) lopen de kinderen die meer seksuele media consumeren zo'n twee jaar vooruit op hun leeftijdgenoten. Net als bij het onderzoek naar de opvattingen, maken de studies naar seksueel gedrag ook duidelijk dat er geen sprake is van een directe invloed en dat de verbanden niet voor alle jongeren in gelijke mate gelden. Bij seksueel actieve jongeren spelen invloeden van leeftijdgenoten en het gezinsklimaat een rol. Daarnaast zijn er verschillen in de wijze waarop meisjes en jongens omgaan met de beelden in de media en hoe zij daarin door hun ouders worden begeleid. Opmerkelijk is daarbij de bevinding van Peter en Valkenburg (2006b) die juist een omgekeerd verband tussen pornogebruik en sekservaring voor meisjes vonden. Uit de studie van de Graaf en collega's (2008) kwam naar voren dat zowel bij jongens als meisjes het bekijken van erotisch beeldmateriaal de hoofdvoorspeller was van seksueel gedrag. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat Peter en Valkenburg alleen naar porno op het internet keken. Dat is een genre dat meisjes minder vaak opzoeken, terwijl seksuele beelden in andere media, met name in tijdschriften, hen mogelijk wel kunnen beïnvloeden.

Of de media ook een rol spelen bij een verhoogde kans op onbedoelde seksuele ervaringen, zoals tienerzwangerschappen of gedwongen seks, is vooralsnog minder vaak onderzocht. De Graaf et al. (2008) rapporteren dat jongeren die vaker erotiek en porno bekijken niet alleen meer sekservaring hebben, maar ook meer ervaring met controversiële seks. Peterson en collega's (2007) vonden daarnaast in een survey dat Afro-Amerikaanse meisjes die vaker geseksualiseerde clips bekijken ook vaker alcohol drinken, drugs gebruiken en meer onveilige seks hebben. Wingood, DiClemente, Harrington et al. (2001) vonden eveneens onder Afro-Amerikaanse meisjes van veertien tot achttien jaar dat het bekijken van erotische films zowel samen gaat met vaker seks en vaker met verschillende partners, alsook met minder vaak voorbehoedsmiddelen gebruiken en vaker seksuele aandoeningen hebben. Gebaseerd op dezelfde steekproef uit de eerder genoemde longitudinale studie van Collins et al. (2004) rapporteren Chandra en haar collega's (2008) tot slot, dat het veelvuldig kijken naar geseksualiseerde media op jonge leeftijd de kans op tienerzwangerschappen na twee jaar significant voorspelt. Dat de media echter niet altijd een negatieve uitwerking op jongeren hoeven hebben blijkt uit de studie van Collins en collega's. Afro-Amerikaanse jongens die vaker naar producties keken waarin ook de risico's van seks getoond

werden hadden juist op latere leeftijd hun eerste seksuele contact.

Discussie

Uit de beschouwing van de studies die in de afgelopen decennia zijn verricht naar het mediagebruik van jongeren onder de achttien jaar en hun gevoelens, attitudes en gedragingen op seksueel gebied komt naar voren dat er inderdaad redenen tot zorg lijken te zijn. Jongeren die vaker geseksualiseerde media bekijken zijn in het algemeen eerder ontevreden met hun eigen lichaam en seksuele prestaties, huldigen meer stereotiepe opvattingen over man- en vrouwbeelden, vinden grensoverschrijdende seks meer acceptabel en zijn op jongere leeftijd seksueel actief en lopen mede daardoor een groter risico op ongewenste seksuele ervaringen. Het is dus begrijpelijk dat beleidsmakers zich zorgen maken over de seksualisering van de samenleving en de media in het bijzonder. Echter, hoewel de meeste studies in dezelfde richting wijzen, bewijst het onderzoek nog niet onomstotelijk dat het kijken naar de geseksualiseerde media inderdaad de oorzaak is, of althans de enige of de hoofdoorzaak.

In de eerste plaats moeten we er rekening mee houden dat de meerderheid van de studies is uitgevoerd in Amerika. Hoewel de Nederlandse en Vlaamse studies grofweg wel dezelfde trend laten zien als de vele Amerikaanse studies en het aanbod van geseksualiseerde media aan beide zijden van de Atlantische Oceaan sterk overeenkomt, is de leefomgeving van Nederlandse en Vlaamse jongeren toch sterk verschillend van die van Amerikaanse leeftijdgenoten. Ten onzent geldt nog altijd een veel liberaler klimaat als het gaat over seks en jongeren, zodat niet op voorhand verondersteld mag worden dat de media hier ook altijd op dezelfde manier geïnterpreteerd worden als door Amerikaanse jongeren. Crossculturele studies zijn nodig om hier gerichte uitspraken over te kunnen doen.

In de tweede plaats is het meeste onderzoek correlatief van aard. Zelfs in de longitudinale studies laten de resultaten ruimte voor een dubbele interpretatie van de uitkomsten. Er zijn immers altijd nog allerlei situationele en persoonlijke kenmerken die niet zijn onderzocht. Het is mogelijk dat de media jongeren aanzetten tot bepaalde gedragingen en ideeën, maar het is ook mogelijk dat vroegrijpe kinderen eerder op zoek gaan naar seks in de media en die media aanwenden bij hun verdere persoonlijkheidsontwikkeling en seksuele activiteiten. Een verband is er echter wel en het is goed mogelijk dat dit verband, conform het Media Practice Model, zichzelf versterkend is. De effectstudies onderstrepen deze richting, omdat uit die

studies blijkt dat bepaalde mediavoorbeelden bij bepaalde groepen jongeren op korte termijn veranderingen teweeg kunnen brengen. Die effecten treden op terwijl de respondenten in het gewone leven in ieder geval al geconfronteerd worden met allerlei beelden van seksualiteit.

Uit de studies blijkt wel dat sommige jongeren meer risico lopen dan andere en dat veel afhangt van hoe de jongeren de media percipiëren. Een moeilijkheid bij het interpreteren van de verrichte studies is wel dat er regelmatig verschillende populaties zijn gebruikt. Meisjes en Afro-Amerikaanse jongeren lijken in het algemeen wat meer risico te lopen dan andere jongeren, maar vergelijkende studies zijn nodig om meer specifieke uitspraken te kunnen doen. Daarbij lijkt het raadzaam om naast persoonskenmerken ook zoveel mogelijk andere situationele kenmerken te onderzoeken. Price en Hyde (2008) spreken daarbij van een cumulatief risicoproces. Hoe meer kritische factoren er in de leefomgeving van kinderen aanwezig zijn, zoals een gebrekkige opvoeding thuis, problemen met alcohol of geweld, een slechte vriendenkring of een lagere opleiding, hoe meer het vertekende beeld van de media jongeren kan beïnvloeden. Langlopend onderzoek waarin gekeken wordt naar dit cumulatief proces is gewenst.

Zenders als MTV en TMF kunnen dus niet op voorhand als hoofdschuldige aangewezen worden voor het verval van de seksuele moraal onder jeugdigen. Bovendien blijkt uit het Nederlandse onderzoek op dit gebied (Nikken, 2007; de Graaf et al., 2008; Beentjes et al., 2008) dat de overgrote meerderheid van de Nederlandse jeugd helemaal niet meedoet aan dat verval. De ervaring met controversiële vormen van seks en grensoverschrijding en permissieve seksuele opvattingen komen slechts bij een minderheid van de jongere voor.

Literatuur

- APA (2007). *Report of the APA Task Force on the sexualization of girls*. Washington DC: American Psychological Association. <http://www.apa.org/pi/wpo/sexualization.html>.
- Ashby, S., Arcari, C. & Edmonson, B. (2006). Television viewing and risk of sexual initiation by Young adolescents. *Archives of Pediatric and Adolescent Medicine*, 160, 375-380.
- Aubrey, J. (2004). Sex and punishment: An examination of sexual consequences and the sexual double standard in teen programming. *Sex Roles*, 50, 505-514.
- Aubrey, J. (2006). Effects of sexually objectifying media on self-objectification and on body surveillance in undergra-

- duates: Results of a 2-year panel study. *Journal of Communication*, 56, 366-386.
- Bandura, A. (1978). Social learning theory of aggression. *Journal of Communication*, 28, 19-29.
- Baran, S. (1976). Sex on TV and adolescent self-image. *Journal of Broadcasting*, 20, 61-68.
- Beentjes, H., Konig, R., & Krzeszewski, D. (2008). Muziekvideo's en seksuele opvattingen: Een enquête onder jongeren. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 36, 234-252.
- Bersamin, M., Todd, M., Fisher, D., Hill, D., Grube, J., & Walker, S. (2008). Parenting practices and adolescent sexual behavior: A longitudinal study. *Journal of Marriage and Family*, 70, 97-112.
- Brathwaite, B. (2007). *Sex in videogames*. Boston, MA: Charles River Media.
- Brown, J., Tucker Halpern, C., & L'Engle, K. (2005). Mass media as a sexual super peer for early maturing girls. *Journal of Adolescent Health*, 36, 420-427.
- Brown, J., L'Engle, K., Pardun, C., Guo, G., Kenneavy, K., & Jackson, C. (2006). Sexy media matter: Exposure to sexual content in music, movies, television, and magazines predicts black and white adolescents' sexual behavior. *Pediatrics*, 117, 1018-1027.
- Brown, J., Steele, J., & Walsh-Childers, K. (Eds.). (2002). *Sexual teens, sexual media: Investigating media's influence on adolescent sexuality*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Bryant, J., & Rockwell, S. (1994). Effects of massive exposure to sexually oriented prime-time television programming on adolescents' moral judgement. In D. Zillmann, J. Bryant & A. Huston (Eds.), *Media, children and the family*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Cantor, J., Mares, M., & Hyde, J. (2003). Autobiographical memories of exposure to sexual media content. *Media Psychology*, 5, 1-31.
- Carnagey, N., & Anderson, C. (2003). The role of theory in the study of media violence: The general aggression model. In D. Gentile (Ed.), *Media violence and children: A complete guide for parents and professionals* (pp. 87-106). Westport: Praeger Publishing.
- Chandra, A., Martino, S., Collins, R., Elliott, M., Berry, S., Kanouse, D., & Miu, A. (2008). Does watching sex on television predict teen pregnancy? Findings from a national longitudinal survey of youth. *Pediatrics*, 122, 1047-1056.
- Collins, R., Elliot, M., Berry, S. et al. (2004). Watching sex on television predicts adolescent initiation of sexual behavior. *Pediatrics*, 114, 2004, e280-e289.
- Cumberbatch, G., Gauntlett, S., & Littlejohns, V. (2003) *A content analysis of sexual activity and nudity on British terrestrial television: Year on year comparisons 1993 to 2002*. Broadcasting Standards Commission.
- de Graaf, H., Nikken, P., Felten, H., Janssens, K., & van Berlo, W. (2008). *Seksualisering: Reden tot zorg? Een verkennend onderzoek onder jongeren*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep / Nederlands Jeugdinstituut / Movisie.
- Dill, K., & Thill, K. (2007). Video game characters and the socialization of gender roles: Young people's perceptions mirror sexist media depictions. *Sex roles*, 57, 851-864.
- Dijsselbloem, J., & van Dam, M. (2005). *Vergroving van seks op tv*. De Volkskrant, 5 november 2005. <http://www.pvda.nl/download.do/id/300020096/cd/true>
- Dohnt, H., & Tiggemann, M. (2006). The contribution of peer and media influences to the development of body satisfaction and self-esteem in young girls: A prospective study. *Developmental Psychology*, 42, 929-936.
- Donnerstein, E., & Smith, S. (2001). Sex in the media. In D. Singer & J. Singer (Eds.), *Handbook of children and the media*, pp. 289-307. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Eggermont, S. (2005). De rol van televisiekijken in seksuele opvattingen van jonge adolescenten: Een verkennend cultivatieonderzoek. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 33, 221-232.
- Escobar-Chaves, S., Tortolero, S., Markham, C., et al. (2005). Impact of the media on adolescent sexual attitudes and behaviors. *Pediatrics*, 116, 303-326.
- Fisher, D., Hill, D., Grube, J., & Gruber, E. (2007). Gay, lesbian, and bisexual content on television: A quantitative analysis across two seasons. *Journal of Homosexuality*, 52, 167-188.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., Signorielli, N., & Shanahan, J. (2002). Growing up with television: Cultivation processes. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Media effects: Advances in theory and research*, pp. 17-41. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Greeson, L., & Williams, R. (1987). Social implications of music videos for youth: An analysis of the content and effects of MTV. *Youth & Society*, 18, 177-189.
- Gunter, B. (2002). *Media sex: What are the issues?* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Hawk, S., Vanwesenbeeck, I., de Graaf, H., & Bakker, F. (2006). Adolescents' contact with sexuality in mainstream media: A selection-based perspective. *The Journal of Sex Research*, 43, 352-363.
- Hilkens, M. (2008). *McSex: De pornificatie van onze samenleving*. Amsterdam: L.J. Veen.
- Huntemann, N., & Morgan, M. (2001). Mass media and identity development. In D. Singer & J. Singer (Eds.), *Handbook of children and the media*, pp. 309-322. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Jansz, J., & Martis, R. (2007). The Lara phenomenon: Powerful female characters in video games. *Sex Roles*, 56, 141-148.
- Johnson, J., Jackson, L., & Gatto, L. (1995). Violent attitudes and deferred academic aspirations: Deleterious effects of exposure to rap music. *Basic and Applied Social Psychology*, 16, 27-41.
- Jung, J., & Peterson, M. (2007). Body dissatisfaction and patterns of media use among preadolescent children. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 36, 40-54.
- Kaestle, C., Tucker Halpern, C., & Brown, J. (2007). Music videos, pro wrestling, and acceptance of date rape among middle school males and females: An exploratory analysis. *Journal of Adolescent Health*, 40, 185-187.

- Kunkel, D., Eyal, K., Finnerty, K. et al. (2005). *Sex on TV4*. Menlo Park: Kaiser Family Foundation.
- L'Engle, K., Brown, J., & Kenneavy, K. (2006). The mass media are an important context for adolescents' sexual behavior. *Journal of Adolescent Health, 38*, 186-192.
- Linz, D., Donnerstein, E., & Penrod, S. (1988). Longterm exposure to violent and sexually degrading pictures of women. *Journal of Personality and Social Psychology, 55*, 758-768.
- Malamuth, N., & Impett, E. (2001). Research on sex in the media: What do we know about effects on children and adolescents? In D. Singer & J. Singer (Eds.) *Handbook of children and the media*, pp. 269-287. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Martino, S., Collins, R., Kanouse, D., Elliot, M., & Berry, S. (2005). Social cognitive processes mediating the relationship between exposure to television's sexual content and adolescents' sexual behavior. *Journal of Personality and Social Psychology, 89*, 914-924.
- Murnen, S., Smolak, L., Mills, A., & Good, L. (2003). Thin, sexy women and strong, muscular men: Grade-school children's responses to objectified images of women and men. *Sex Roles, 49*, 427-437.
- Nikken, P. (2007). *Jongeren, media en seksualiteit: Hoe media-interesses en -gebruik samenhangen met fantasieën, opvattingen en gedrag*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstuut.
- OCW (2007). *Meer kansen voor vrouwen: Emancipatiebeleid 2008-2011*. Den Haag: OCW.
- Pardun, C., L'Engle, K., & Brown, J. (2005). Linking exposure to outcomes: Early adolescents' consumption of sexual content in six media. *Mass Communication & Society, 8*, 75-91.
- Peter, J., & Valkenburg, P. (2006a). Adolescents' exposure to sexually explicit material on the internet. *Communication research, 33*, 178-204.
- Peter, J., & Valkenburg, P. (2006b). Adolescents' exposure to sexually explicit online material and recreational attitudes toward sex. *Journal of communication, 56*, 639-660.
- Peter, J., & Valkenburg, P. (2007). Adolescents' exposure to a sexualized media environment and their notions of women as sex objects. *Sex Roles, 56*, 381-395.
- Peterson, J., Moore, K., & Furstenberg, F. (1991). Television viewing and early initiation of sexual intercourse: Is there a link? *Journal of Homosexuality, 21*, 93-118.
- Peterson, S., Wingood, G., DiClemente, R., Harrington, K., & Davies, S. (2007). Images of sexual stereotypes in rap videos and the health of African American female adolescents. *Journal of Women's Health, 16*, 1157-1164.
- Polce-Lynch, M., Myers, B., Kliever, W., & Kilmartin, C. (2001). Adolescent self-esteem and gender: Exploring relations to sexual harassment, body image, media influence, and emotional expression. *Journal of Youth and Adolescence, 30*, 225-244.
- Preston, J., & Eden, M. (2002). Viewing music videos: Emotion and viewer interpretation. *Zeitschrift für Medienpsychologie, 14*, 69-79.
- Price, M., & Hyde, J. (2008). When two isn't better than one: Predictors of early sexual activity in adolescence using a cumulative risk model. *Journal of Youth and Adolescence, 2008*.
- Primack, B., Douglas, E., Fine, M., & Dalton, M. (2009). Exposure to sexual lyrics and sexual experience among urban adolescents. *American Journal of Preventive Medicine, 36*, 317-323.
- Rivadeneira, R., & Ward, M. (2005). From Ally McBeal to Sabado Gigante: contributions of television viewing to the gender role attitudes of Latino adolescents. *Journal of Adolescent Research, 20*, 453-475.
- Rivadeneira, R., & Lebo, M. (2008). The association between television-viewing behaviors and adolescent dating role attitudes and behaviors. *Journal of Adolescence, 31*, 291-305.
- Roberts, D., Foehr, U., Rideout, V., & Brodie, M. (2005). *Kids and media @ the new millenium*. Menlo Park: Kaiser Family Foundation.
- Schultz, N., & Kalma, A. (2003). Televisie kijken en de bereidheid onveilig te vrijen: Een sekseverschil onder middelbare scholieren. *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie, 58*, 1-8.
- Sheldon, L., Ramsay, G., & Loncar, M. (1995). 'Cool' or 'Gross': Children's attitudes to violence, kissing and swearing on television. Sydney: Australian Broadcasting Authority.
- Shroff, H., & Thompson, J. (2006). The tripartite influence model of body image and eating disturbance: A replication with adolescent girls. *Body Image, 3*, 17-23.
- SPOTtime (2008). *Tijdbestedingscijfers Jeugd 2008*. Amstelveen: Stichting SPOT. <http://local.notities.nl/spot-time08/>
- Steele, J. (1999). Adolescent sexuality: Factoring in the influences of family, friends and school. *The Journal of Sex Research, 36*, 331-341.
- Strouse, J., Buerkel-Rothfuss, N., & Long, E. (1995). Gender and family as moderators of the relationship between music video exposure and adolescent sexual permissiveness. *Adolescence, 30*, 505-521.
- Strouse, J., Goodwin, M., & Roscoe, B. (1994). Correlates of attitudes toward sexual harassment among early adolescents. *Sex Roles, 31*, 559-577.
- Taylor, L. (2005). Effects of visual and verbal sexual television content and perceived realism on attitudes and beliefs. *Journal of Sex Research, 42*, 130-137.
- Ter Bogt, T. (2008). *Whazzup? Nieuw onderzoek naar popmuziek in Nederland*. Oratie 15 februari 2008 Universiteit Utrecht. Journey Press The Netherlands.
- Tiggemann, M. (2005). Television and adolescent body image: The role of program content and viewing motivation. *Journal of Social and Clinical Psychology, 24*, 361-381.
- Tiggemann, M., & Slater, A. (2004). Thin ideals in music television: a source of social comparison and body dissatisfaction. *International Journal of Eating Disorders, 35*, 48-58.

- Tromp, M. (2007). *Beteugeling kan geen kwaad*. De Volkskrant, Het Vervolg, 13 oktober 2007, p.22.
- Van Leiden, I., & Jacobs, J. (2006). *Groepszedenmisdrijven onder minderjarigen: Een analyse van een Rotterdamse casus*. Zeist: Uitgeverij Kerckebosch.
- Ward, M. (1995). Talking about sex: Common themes about sexuality in the prime-time television programs children and adolescents view most. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 595-620.
- Ward, M. (2003). Understanding the role of entertainment media in the sexual socialization of American youth: A review of empirical research. *Developmental Review*, 23, 347-388.
- Ward, M. & Friedman, K. (2006). Using TV as a guide: Associations between television viewing and adolescents' sexual attitudes and behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 16, 133-156.
- Ward, M., Hansbrough, E., & Walker, E. (2005). Contributions of music video exposure to black adolescents' gender and sexual schemas. *Journal of Adolescent Research*, 20, 143-166.
- Wingood, G., DiClemente, R., Harrington, K. et al. (2001). Exposure to X-rated movies and adolescents' sexual and contraceptive-related attitudes and behaviors. *Pediatrics*, 107, 1116-1119.

Summary

Sexualization and contemporary youth. The media as the scapegoat?

Recently, the possible effect of sex in the media on young people is not only a hot topic in the public debate, but is also present on the academic agenda. In this paper a review is given of research that is internationally published in the last fifteen years on the effects of media sex on children up to twelve or adolescents up to eighteen years. Three types of effects have been studied: influences on emotions and expectations, influences on permissive attitudes and ideas about sex, and influences on sexual behavior. In general, the studies indicate that being confronted with sex in the media during childhood or adolescence may have risks for all three types of influences. The extent to which media effects occur is however dependent on characteristics of the children themselves and their environment.